

تاثیر آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تغییر نگرش نسبت به انتخاب همسر در بین دانشجویان دختر

جمال سلیمی^۱

استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه کردستان

محمد کریمی

کارشناس ارشد مشاوره خانواده

پذیرش مقاله: ۹۰/۱۲/۹

دریافت مقاله: ۹۰/۷/۲۵

چکیده

هدف: این پژوهش به دنبال بررسی میزان تاثیر آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تغییر نگرش نسبت به انتخاب همسر در بین دانشجویان دختر است.

روش: این تحقیق از نوع تجربی آزمایشی انجام شده است. هدف آزمایش، استنتاج روابط علت و معلولی بین پدیده‌هایی است که مورد کنترل قرار گرفته‌اند. جامعه پژوهش حاضر کلیه دانشجویان دختر مجرد دانشکده ادبیات دانشگاه علامه طباطبایی است که از طریق فراخوان برای شرکت در کارگاههای آموزش قبل از ازدواج دعوت شده بودند. حجم نمونه در این تحقیق ۳۰ نفر می‌باشد که از میان دختران مجرد دانشکده ادبیات دانشگاه علامه طباطبایی انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش ($n=15$) و کنترل ($n=15$) جایگزین شدند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق تصادفی در دسترس است. برای جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش از پرسشنامه نگرش به نحوه انتخاب همسر (ARMSS) استفاده شده است. علاوه بر آمار توصیفی، تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش از t مستقل استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین دو گروه مورد پژوهش می‌باشد. یعنی نمرات کل دانشجویان دختری که تحت آموزش قرار گرفته بودند نسبت به گروه کنترل از تفاوت معناداری در سطح آلفای ۰۱٪ برخوردار است، تفاوت دو گروه در پس‌آزمون واقعی است و بین میانگین‌های دو گروه تفاوت معناداری وجود داشته و عمل آزمایش مؤثر بوده است. فرضیه اصلی پژوهش در زمینه تفاوت میانگین‌های دانشجویان دختر دو گروه آزمایش و گروه کنترل در سطح ۹۹٪ مورد تایید قرار گرفت.

۱- آدرس نویسنده مسئول: سنندج- گروه علوم تربیتی دانشگاه کردستان

نتیجه گیری: آموزش مفاهیم نظریه لازاروس باعث تغییر نگرش دختران نسبت به انتخاب همسر
گردیده است.

واژه های کلیدی: نظریه انتخاب- نظریه لازاروس- نگرش به انتخاب همسر- تغییر نگرش- آموزش

مقدمه

در پی دگرگونی‌های اجتماعی- فرهنگی در غرب و فرایند مدرن سازی درجهان سوم، نهاد خانواده به پرسش کشیده شده است. در جوامع صنعتی، خانواده به سوی فروریزی ساختارها و ارزشهایش پیش می‌رود، در حالی که در کشورهای روبه رشد گروه‌های خویشاوندی از هم فرومی‌پاشند، و شکل‌های جدید خانواده با نیازهای جوامعی که دستخوش دگرگونی‌های پرشتابند به دشواری منطبق می‌شوند (جمشید بهنام، به نقل از پوینده، ۱۳۸۴). امروزه میزان زیادی از نابهنجاری‌های روان‌شناختی و مشکلات بهداشت روانی ناشی از ارتباطات مختل، تعارض‌ها و کشمکش‌های درون خانوادگی و ناتوانی در حل مسائل زندگی است. (احمدی، آشتیانی و اعتمادی، ۱۳۸۳). تبادل‌های مناسب درون خانواده سالم به انطباق و سازگاری با ثبات‌تر اجتماعی - فردی اعضای خانواده کمک می‌کند. (بارکر، ۱۳۸۲). آموزش‌های قبل از ازدواج و آماده سازی زوج‌ها برای ازدواج، به علت افزایش میزان طلاق، وجود ازدواج‌های متعدد و بیمشاری را که اگرچه به طلاق نمی‌انجامد، ولی نیازمند مداخله‌های تخصصی هستند، در همه جوامع از اهمیت خاصی برخوردار است و قوانین مربوط به این نوع آموزش‌ها در حال تدوین و شکل‌گیری است. با توجه به فرهنگ عمومی جامعه، در واقع حتی اگر این نوع آموزش‌ها، به شکل جداگانه‌ای برای دختران و پسرانی که در آینده ازدواج خواهند کرد، ارائه شود، باز هم سطح آگاهی و شناخت زوج‌ها نسبت به یکدیگر افزایش خواهد یافت و به طو غیر مستقیم فرهنگ عمومی جامعه تغییر خواهد کرد. متخصصان علم خانواده درباره کارآمد بودن آموزش‌های قبل از ازدواج اطمینان دارند. این نگرش به دلیل تجارب آنها با زوج‌های مختلف حاصل شده است. زوج‌هایی که در این برنامه‌ها شرکت داشته‌اند، نگرشی مثبتی نسبت به آموزش قبل از ازدواج و اثرات آن دارند و آن را یک «رویداد ارزشمند» می‌دانند.

به طور کلی هدف از آموزش قبل از ازدواج آن است که زوج‌ها وارد فرایند آموزش مهارت‌ها و شکل‌گیری اندیشه‌هایی شوند که روابط بهنجار بعدی آنها را قوت بخشد (جعفری، ۱۳۸۴). این آموزش می‌تواند از طریق ارائه متون مختلف، سیمینارها، سخنرانی‌ها، کلاسهای درس و جلسات آموزش فردی و گروهی و یا در کارگاه‌های آموزشی با حضور زوج‌ها و متخصصان روان‌شناسی و مشاوره ارائه شود (خمسه، ۱۳۸۲). کریمی (۱۳۸۳ب) در کتاب نگرش و تغییر نگرش معتقد است که نگرشها با استفاده از سه الگوی یادگیری (محرک، پاسخی، شناختی، کارکردی) تغییر می‌یابند. یکی از نظریه‌های روان‌درمانی که سه الگوی فوق را بر خود می‌گیرد، نظریه التقاطی لازاروس است (پوراابراهیم، ۱۳۸۵). هنر این

نظریه به قول کوری (۱۳۸۵)، برداشت به جا و به موقع از مفاهیم و فنون رویکردهای گوناگون و سپس تدارک آمیزه هنرمندانه ای است که بتواند مفید حال یک مراجع ویژه باشد.

حال اگر ما به نظریه های روان درمانی خانواده نگاه کنیم نظریه های روان درمانی خانواده به سمت یکپارچگی و التقاط در دهه ۹۰ میلادی حرکت کرده اند (براتی، ۱۳۸۵؛ گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۲). با این که اختلاف فلسفی برای ماهیت خانواده و نحوه مداخله احسن در آن هنوز میان خانواده درمانگران وجود دارد، در دهه ۱۹۹۰ «مکاتبی» که نافی یکدیگر باشند کمتر به چشم می خورد و روند کنونی به سوی یکپارچگی آنها است. هنوز هم درمانگران از منظرهای مختلفی به نظامو ساختار خانواده می پردازند. اما همپوشی بیشتری میان آنان وجود دارد و به دفعات پیش می آید که مفاهیمی را از یکدیگر به عاریت بگیرند، و حتی بسته به لازمه های یک مشکل بالینی پیش می آید که فنون یا مفاهیمی گرفته شوند که همیشه به لحاظ نظری موجه نبوده اند. بردریک و شرید (۱۹۹۱) اظهار می دارند که این حوزه در حال دور شدن از پرورش متخصصان یک بعدی است (به نقل از گلدنبرگ و گلدنبرگ، ترجمه، حسین شاهی بروانی و همکاران، ۱۳۸۲).

در بیان مساله باید گفت که خانواده به عنوان یکی از اصلی ترین نهادهای اجتماعی می تواند نقش تعیین کننده ای در ایجاد کارکردهای مثبت در نظام اجتماعی داشته باشد (یوسفی، ۱۳۹۰) ازدواج اولین تعهد عاطفی و حقوقی است که ما در بزرگسالی قبول می کنیم. بعلاوه انتخاب همسر و انعقاد پیمان زناشویی هم نقطه عطفی در رشد و هم پیشرفتی شخصی تلقی می شود. بی تردید یکی از مهمترین تصمیم هایی که ما در طول زندگی خود می گیریم انتخاب یک شریک زندگی است (برنشتاین و برنشتاین، ترجمه سهرابی، ۱۳۸۲) به جرات می توان گفت که یکی از عوامل زوج های ناموفق نحوه نگرش نادرست افراد نسبت به فرایند ازدواج و انتخاب همسر می باشد. نگرش سازمان بادوامی از باورهاست حول یک شی یا موقعیت که فرد را آماده می کند تا به صورتی ترجیحی نسبت به آن واکنش نشان دهد (راکیچ، ۱۹۶۷). آلپورت معتقد است که فصل مشترک همه تعریفهای نگرش، آمادگی برای پاسخ دادن می داند به اعتقاد توماس (۱۹۷۱) مفهوم چندبعدی از نگرش که شامل عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری است. مقبول ترین مفهوم برای تعریف نگرش است بدین ترتیب نگرش نشان دهنده اثر شناختی و عاطفی به جای گذاشته شده تجربه شخصی از یک شی یا موضوع اجتماعی مورد نگرش و یک تمایل به پاسخ در برابر آن شی است. اگر چه نگرشها دارای ثبات و دوام قابل توجهی هستند اما به هر حال امکان تغییر آنها وجود دارد (اشترویه و همکاران، ۱۳۸۳) واکنش های نگرش در موقعیت های مختلف متفاوت است و وابسته به بافت است (مارتین ۱۹۹۶، به نقل از بوهنر و همکاران، ترجمه میر محمد صادقی، ۱۳۸۲).

در روان‌شناسی اجتماعی موضوع تغییر نگرش در چارچوب چندین الگو مورد بحث قرار گرفته است و هر یک از این الگوها، چگونگی تغییر دادن یا تغییر یافتن نگرشها را بر طبق اصول و قواعدی که عرضه می‌کنند مورد بحث قرار می‌دهند. (آذربایجانی و همکاران ۱۳۸۲) این الگوها عبارتند از: الگوهای یادگیری، الگوهای شناختی و الگوهای کارکردی که الگوی بینابین یادگیری محرک - پاسخی و الگوی شناختی است (کریمی ۸۳).

یکی از نظریاتی که در روان‌شناسی مطرح است و یک نظریه شناختی - رفتاری است نظریه لازاروس است. در این نوع درمان که به درمان چند الگویی یا چند وجهی معروف است. فرض بنیادی درمان چند وجهی این است که بیماران دچار چندین مشکل خاص هستند و باید با استفاده از چندین فن خاص نیز برطرف شوند (پروچسکا ۱۳۸۱، به نقل از سید محمدی).

درمان چند وجهی یک رویکرد کل نگر ، سیستماتیک و جامع درباره روان‌درمانی است که به دنبال تغییرات پایدار در یک شیوه انسانی و کارآمد است. (سینها و موکرژی^۱، ۱۹۹۱) در این نوع درمان که اساسا از تکنیک‌های شناختی - رفتاری استفاده می‌کند به علاوه آنها از نظریه‌های آدلری، راجرز ، اریکسون ، روان‌نمایشی ، گشتالت و تحلیل‌های تبدیلی چیزهایی جلب می‌کنند بدون اینکه هیچ یک از این نظریات متفاوت را حس تلقی کنند (کروکر^۲، ۲۰۰۲). در این پژوهش سعی می‌کنیم که مفاهیم نظریه لازاروس آموزش داده شود و سپس نتیجه‌ی آن بر تغییر نگرش نسبت به انتخاب همسر بررسی شود. به طور خلاصه در تحقیق حاضر سعی بر آن است که به این سوال پاسخ داده شود که آیا آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تغییر نگرش نسبت به انتخاب همسر موثر است؟

در توجیه ضرورت انجام پژوهش می‌توان گفت که تغییرات فرهنگی واجتماعی نیمه قرن حاضر تأثیر وسیعی را در حوزه ازدواج و همچنین انتظارات همسران بر جای گذاشته است (گورمن^۳، ۲۰۰۹؛ به نقل از یوسفی و همکاران، ۱۳۹۰). امروزه تصمیم‌گیری در زمینه‌های گوناگون زندگی ، همچون گذشته ساده نیست و به اطلاعات پیچیده و دقیق و جامع نیاز دارد (شفیع‌آبادی ، ۱۳۸۲). یکی از تصمیم‌گیری‌هایی که انسان در طول زندگی خود می‌گیرد انتخاب همسر است. که سرتاسر زندگی ایشان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. انتخاب همسر با پیچیده تر شدن روابط انسانی نیز مشکل تر شده است. آزادی

1 . Sinha, & Mukerjee

2 . Crocker

3 . Gurman

بیشتری که انسان های برای انتخاب همسر دارند باعث شده است که کمتر به طور سنتی ازدواج کنند. ولی این سوال مطرح است که آیا انسان ها از این قدرت انتخابی که بدست آورده اند به بهترین شیوه مطلوب استفاده کرده و همسر مناسب خود را انتخاب می کنند و یا بدون شناخت و آگاهی مناسب همسر خود را انتخاب می کنند که این باعث می شود خانواده هایی با ساختارهای متزلزل ایجاد شود و باعث انواع معضلات اجتماعی مانند طلاق می شود (کاپلان و مادوکس^۱، ۲۰۰۲). آمارهای موجود نشان می دهد که با گذشته زمان، درصد مشکلات خانواده ها در حال افزایش است. به طوری که در آمریکا چهل میلیون زن و شوهر آمریکایی به مشاوره نیاز دارند، و از هر دو ازدواج یک ازدواج به طلاق منجر می شود (دارابی و نیکخو، به نقل از ویسی، ۱۳۸۵).

یکی از یافته های بسیار ارزشمند محققان این است که کیفیت آموزش ها و مهارت های پیش از ازدواج شاخص فوق العاده ارزشمندی برای پیش بینی موفقیت ازدواج است (کروکر، کارپنسکی، کوین و چاس^۲، ۲۰۰۳). یکی از مهارت هایی که پیش از ازدواج آموزش آن باعث می شود که خانواده ها ساختار سالمی داشته باشند، نگرش نسبت به انتخاب همسر قبل از ازدواج، اصلاح شده و با آموزش و تصحیح نگرش های منفی آنان می توان خانواده هایی سالم ایجاد کرد (برنشتاین؛ دانگلمری و شولتز^۳، ۱۹۹۶، به نقل از دهقانی، ۱۳۸۳). لذا به طور خلاصه اهمیت این موضوع با توجه به افزایش آمار و ارقام طلاق در کشور و همچنین نحوه نگرش نادرست افراد نسبت به ازدواج و انتخاب همسر به عنوان یکی از عوامل بسیار مهم زوج های منجر به شکست واضح است.

با توجه به این مطالب، فرضیه اصلی پژوهش این است که آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تغییر نگرش افراد نسبت به نحوه انتخاب همسر موثر است.

هدف پژوهش تعیین اثربخش آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تغییر نگرش قبل از ازدواج افراد به منظور انتخاب صحیح تر در ازدواج می باشد.

1. Kaplan, M. & Maddux

2. Crocker; Karpinski; Quinn & Chase

3. Brunstein.; Dangelmeyer & Schultheiss

این پژوهش با استفاده از روش تجربی آزمایشی انجام شده است. روش آزمایشی، دقیق‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین شکل پژوهش علمی است. هدف آزمایش، استنتاج روابط علت و معلولی بین پدیده‌هایی است که مورد کنترل قرار گرفته‌اند. (دلاور، ۱۳۸۰) برای انجام این تحقیق از طریق فراخوانی در دانشکده ادبیات دانشگاه علامه طباطبایی از افراد که علاقه مند به شرکت در این کارگاه آموزشی و درمانی بودند، دعوت به عمل آمد. در مرحله اول ۵۲ نفر برای شرکت در این کارگاه آموزشی ثبت نام کردند، پس از انجام پیش-تست کسانی که نمره بیشتری گرفته بودند انتخاب شدند پس از یک مصاحبه کوتاه و تعهد به شرکت در کلاس‌های آموزشی در دو گروه آزمایش ($n=15$) و کنترل ($n=15$) جایگزین شدند (دیاگرام تحقیق را در جدول ۱ مشاهده می‌کنید).

جدول ۱. دیاگرام پژوهش

گروه‌ها	پیش‌آزمون	متغیر مستقل	پس‌آزمون
گروه آزمایشی	T1	مداخلات X درمانی	T2
گروه کنترل	T1		T2

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه پژوهش حاضر کلیه دانشجویان دختر مجرد دانشکده ادبیات دانشگاه علامه طباطبایی است که از طریق فراخوان برای شرکت در کارگاه‌های آموزش قبل از ازدواج دعوت شده بودند. حجم نمونه در این تحقیق ۳۰ نفر می‌باشد که از میان این دانشجویان انتخاب شده‌اند و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش ($n=15$) و کنترل ($n=15$) جایگزین شدند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، تصادفی بود که در بین کسانی که در فراخوان شرکت کردند انتخاب شدند. در این فراخوان و در بین دختران ثبت‌نام‌کننده، پس از انجام پیش‌آزمون، یک عده بعد از یک مصاحبه کوتاه مبنی بر تعهد شدن به شرکت در کلاسها، یک عده دیگر حذف شدند.

روش گردآوری داده ها: برای جمع آوری داده ها در این پژوهش از پرسشنامه نگرش به نحوه انتخاب همسر^۱ استفاده شده است. پرسشنامه نگرش به نحوه انتخاب همسر یک پرسشنامه ۳۲ سؤالی توسط لارسن^۲ (۱۹۹۲) که جهت اندازه گیری و ارزیابی باورهای محدود کننده (غیرمنطقی افراد) افراد نسبت به نحوه انتخاب همسر تدوین شده است. این پرسشنامه ۳۲ سؤالی شامل ۷ مقیاس می باشد که عبارتند از:

۱- مقیاس اول: اعتقاد به اینکه من فقط می توانم عاشق یک نفر باشم.

۲- مقیاس دوم: عشق کافی است.

۳- مقیاس سوم: اطمینان کامل در انتخاب همسر

۴- مقیاس چهارم: باهم زندگی کردن بدون ازدواج

۵- مقیاس پنجم: آرمان گرایی در انتخاب همسر

۶- مقیاس ششم: سهل انگاری در انتخاب همسر

۷- مقیاس هفتم: تضاد و مکمل بودن در انتخاب همسر

این پرسشنامه ۳۲ سؤالی که دارای ۷ مقیاس است در ایران توسط فرحبخش مصری پور (۱۳۸۴) با اضافه کردن مقیاسهای دیگر و افزایش سوالات آن تدوین و هنجاریابی گردید (به نقل از فرامرزی، اسمعیلی و فرحبخش، ۱۳۸۵) به طوری که خرده مقیاسهای پرسشنامه به نحوه انتخاب همسر (لارسن، ۱۹۹۲) از ۷ خرده مقیاس به ۱۰ خرده مقیاس افزایش یافته که خرده مقیاسهای اضافه شده در ایران توسط فرحبخش و مصری پور (۱۳۸۴) شامل موارد زیر هستند:

۸- مقیاس هشتم: ضرورت نامزد بودن و ارتباط داشتن با فرد مورد خواستگاری

۹- مقیاس نهم: نقش شناخت فرد مورد علاقه

۱۰- مقیاس دهم: گزینه های نادرست یا منحرف ساز

همچنین تعداد سؤالاتها نیز به ۷۵ سؤال افزایش یافت این پرسشنامه در ایران بر روی یک نمونه ۱۵۰ نفری توسط فرحبخش و مصری پور (۱۳۸۴) از دانشجویان دانشگاههای اصفهان ساخت و نرم گردید. روایی و پایایی: این پرسشنامه در ابتدا حاوی ۵۲ سؤال و ۱۲ عامل بوده است. که از طریق روانی سازی تبدیل به آزمونی با ۳۲ سوال و ۷ خرده مقیاس شده بود. همچنین روایی همزمان نیز برای این آزمون اجرا شده است و با آزمون^۳ RBC که حاوی ۱۵ سؤال بود مقایسه شد. همبستگی کل این آزمون در سطح ۹۹٪، ۴۵ به دست آمده است. ($r = ۴۵, P \leq / ۰۱$) پایانی آن براساس ضریب القای کرونباخ

۱. Attitudes about Romance and Mate Selection Scale (ARMSS)

۲. Larson

۳. - Romantic Believes scale

بر همه مقیاس در کل ۸۸ به دست آمد و برای ۷ خرده مقیاس از ۶۴ الی ۹۸ متغیر بوده است (کاب و همکاران، ۲۰۰۳؛ به نقل از فرامرزی، ۱۳۸۵). پایایی و فرم هنجاریابی شده در ایران که در این تحقیق به کار گرفته شد بدین قرار می باشد. پایایی این پرسشنامه براساس روش آلفای کرونباخ $0/90$ و روش بازآزمایی $0/72$ و روایی از طریق روایی واگرا در سطح $0/90$ گزارش شده است (فرح بخش و مصری پور، ۱۳۸۴).

روش نمره گذاری در این پرسشنامه که براساس مقیاس لیکرت مقیاس بندی شده است در چهار طیف کاملاً مخالف، مخالف، موافق و کاملاً موافق (درجه بندی شده است). به این ترتیب از نمره ۱ الی ۴ نمره گذاری می شوند. حداقل نمره از ۷۵ و حداکثر ۳۰۰ می باشد نمره کمتر نشان دهنده این است که فرد از افکار الزام آور و محدود کننده کمتر متاثر است.

برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است که در بخش توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد و در بخش آمار استنباطی نیز از آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین ها استفاده شد.

نتایج

یافته های پژوهش شامل دو بخش است. در ابتدا توصیف آماری جامعه و نمونه و ویژگیهای آن ارائه شده است و در ادامه به ارائه یافته ها بر مبنای فرضیه های پژوهش پرداخته شده است.

جدول ۲. شاخصهای توصیفی گروه آزمایش (پیش آزمون ۱۰ مقیاس) (پس آزمون ۱۰ مقیاس)

بیشترین نمره	کمترین نمره	خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	شاخص های آماري	آزمونها
۲۴	۱۴	۰/۷۶	۲/۹۴	۱۷/۴	۱۵		پیش آزمون ۱
۲۲	۸	۱/۰۸	۴/۲۱	۱۶/۸۰	۱۵		پیش آزمون ۲
۱۲	۴	۰/۵	۱/۹۳	۸	۱۵		پیش آزمون ۳
۳۶	۲۴	۰/۸۰	۱/۱۴	۲۹/۸۷	۱۵		پیش آزمون ۴
۲۰	۱۴	۰/۴۵	۱/۷۵	۱۵/۹۳	۱۵		پیش آزمون ۵
۱۹	۱۳	۰/۵	۱/۹۲	۱۵/۶۶	۱۵		پیش آزمون ۶
۱۷	۹	۰/۵۳	۲/۰۶۵	۱۱/۸۶	۱۵		پیش آزمون ۷
۱۵	۱۰	۰/۴۰	۱/۵۷	۱۲/۲۷	۱۵		پیش آزمون ۸
۱۷	۱۰	۰/۳۹	۱/۵۳	۱۳/۱	۱۵		پیش آزمون ۹
۲۹	۱۶	۱/۱۶	۴/۵۳	۲۱/۳۳	۱۵		پیش آزمون ۱۰
۲۲	۱۰	۰/۷۰	۲/۷	۱۵/۸۰	۱۵		پس آزمون ۱
۱۷	۸	۰/۵۶	۲/۲	۱۳	۱۵		پس آزمون ۲
۹	۴	۰/۴۱	۱/۶	۶/۶۷	۱۵		پس آزمون ۳
۳۳	۱۵	۱/۳	۵/۰۱	۲۱/۶	۱۵		پس آزمون ۴
۲۰	۱۲	۰/۵۴	۱/۲	۱۳/۸۷	۱۵		پس آزمون ۵
۱۶	۹	۰/۵۰	۱/۹۵	۱۲/۳۲	۱۵		پس آزمون ۶
۱۲	۶	۰/۴۹	۱/۸۸	۹/۸۷	۱۵		پس آزمون ۷
۱۵	۸	۰/۵۹	۲/۲۵	۱۰/۳۳	۱۵		پس آزمون ۸
۱۵	۷	۰/۴۷	۱/۸۳	۱۱/۶۷	۱۵		پس آزمون ۹
۲۳	۱۵	۰/۶۳	۲/۴۶	۱۸/۷۳	۱۵		پس آزمون ۱۰

جدول ۳. شاخصهای توصیفی گروه کنترل (پیش آزمون ۱۰ مقیاس) (پس آزمون ۱۰ مقیاس)

آزمونها	شاخص های آماری		تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	کمترین نمره	بیشترین نمره
	تعداد	میانگین						
پیش آزمون ۱	۱۵	۱۸	۱۵	۲/۷	۰/۷۱	۱۲	۲۲	
پیش آزمون ۲	۱۵	۱۶/۵۳	۱۵	۳/۳	۸/۷	۸	۲۰	
پیش آزمون ۳	۱۵	۸/۶۰	۱۵	۱/۸	۰/۵	۶	۱۲	
پیش آزمون ۴	۱۵	۲۸/۴۶	۱۵	۴/۵	۱/۱۶	۱۹	۳۳	
پیش آزمون ۵	۱۵	۱۶/۶۰	۱۵	۱/۴	۰/۳۶	۱۴	۱۹	
پیش آزمون ۶	۱۵	۱۶/۴۰	۱۵	۲/۱۳	۰/۵۵	۱۴	۲۱	
پیش آزمون ۷	۱۵	۱۲/۹۳	۱۵	۱/۶۷	۰/۴۳	۱۰	۱۶	
پیش آزمون ۸	۱۵	۱۲	۱۲	۱/۳	۰/۳۹	۱۰	۱۴	
پیش آزمون ۹	۱۵	۱۳/۴۰	۱۵	۱/۳۵	۰/۳۵	۱۱	۱۶	
پیش آزمون ۱۰	۱۵	۲۳/۹	۱۵	۲/۶۹	۰/۶۸	۱۶	۲۷	
پس آزمون ۱	۱۵	۱۸/۳	۱۵	۳/۱	۰/۸۰	۱۳	۲۳	
پس آزمون ۲	۱۵	۱۶/۳	۱۵	۳/۴	۰/۹۰	۸	۲۱	
پس آزمون ۳	۱۵	۸/۷	۱۵	۲/۲	۰/۵۹	۴	۱۳	
پس آزمون ۴	۱۵	۲۹/۱۳	۱۵	۶/۸	۱/۷۵	۱۴	۳۸	
پس آزمون ۵	۱۵	۱۶/۴۰	۱۵	۱/۳	۰/۳	۱۴	۱۹	
پس آزمون ۶	۱۵	۱۶/۷	۱۵	۲/۴	۰/۶۱	۱۲	۲۲	
پس آزمون ۷	۱۵	۱۱/۱۷	۱۵	۱/۸	۰/۴۸	۹	۱۶	
پس آزمون ۸	۱۵	۱۱/۵۳	۱۵	۱/۳	۰/۳۲	۹	۱۴	
پس آزمون ۹	۱۵	۱۲/۹۳	۱۵	۱/۵	۰/۳۸	۱۰	۱۶	
پس آزمون ۱۰	۱۵	۲۳/۷	۱۵	۲/۲	۰/۵۳	۲۱	۲۸	

فرضیه اصلی: آموزش مفاهیم نظریه لازاروس در تغییر نگرش افراد نسبت به نحوه انتخاب همسر موثر است.

جدول ۴. مقایسه گروه کنترل و آزمایش در نگرش نسبت به انتخاب همسر

گروهها	شاخصهای آماری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t مقدار	d.f	sig
گروهها	کنترل	۱۵	۲/۵۳	۹/۷۵	۶/۰۱۲	۲۸	۰/۰۰۰۱
	آزمایش	۱۵	۲۸/۳۳	۱۳/۴۵			

از نتایج جدول ۴ مشاهده می شود که تفاوت معناداری بین دو گروه (کنترل و آزمایش) در میزان نگرش افراد نسبت به نحوه انتخاب همسر وجود دارد که مقدار t محاسبه شده ۶/۰۱۲ با درجات آزادی ۲۸ بیشتر از مقدار بحرانی ۲/۷۶ می باشد. ($p < ۰/۰۱$) پس با اطمینان ۹۹٪ می توانیم بگوییم که فرضیه ما مبنی بر مؤثر بودن آموزش مفاهیم لازاروس بر نگرش افراد نسبت به انتخاب همسر تایید می شود. فرضیه ۱- آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر انعطاف پذیری افراد در نحوه ی انتخاب همسر تاثیر دارد.

جدول ۵. مقایسه انعطاف پذیری در گروه کنترل و آزمایش

گروهها	شاخصهای آماری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t مقدار	d.f	sig
گروهها	کنترل	۱۵	۰/۳۳	۳/۴۱	۳/۰۷۷	۲۸	۰/۰۰۵
	آزمایش	۱۵	۶/۷۳	۷/۳۴			

از نتایج جدول مشاهده می شود که تفاوت معناداری بین دو گروه کنترل و آزمایش در میزان انعطاف پذیری افراد در انتخاب همسر وجود دارد که مقدار t محاسبه شده ۳/۰۷۷ با درجات آزادی ۲۸ بیشتر از مقدار t بحرانی می باشد. پس با اطمینان ۹۹٪ می توانیم بگوییم که فرضیه ما مبنی بر مؤثر بودن آموزش مفاهیم لازاروس بر انعطاف پذیری افراد در نحوه انتخاب همسر تایید می شود ($p < ۰/۰۱$) که این مقدار در سطح ($۰/۰۱$) معنادار می باشد. فرضیه ۲- آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر نحوه احساس امنیت فرد در نحوه ی انتخاب همسر تاثیر دارد.

جدول ۶. احساس امنیت در گروه کنترل و آزمایش

شاخصهای آماری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t مقدار	d.f	sig
کنترل	۱۵	۰/۸۰	۵/۸۸	۵/۵۳	۲۸	۰/۰۰۰۱
آزمایش	۱۵	۱۲/۳۳	۵/۵۴			

از نتایج جدول ۶ مشاهده می شود که بین دو گروه تفاوت معناداری در نحوه احساس امنیت وجود دارد که مقدار که مقدار محاسبه شده ۵/۵۳ با درجات آزادی ۲۸ بیشتر از مقدار t بحرانی می باشد. پس با اطمینان ۹۹٪ می توانیم بگوییم که فرضیه ما مبنی بر مؤثر بودن آموزش مفاهیم لازاروس بر نحوه احساس امنیت افراد در انتخاب همسر تایید می شود ($p < 0/01$) که این مقدار در سطح ($0/01$) معنادار می باشد.

فرضیه ۳- آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر واقع بین بودن فرد در نحوه ی انتخاب همسر تاثیر دارد.

جدول ۷. واقع بینی در گروه کنترل و آزمایش

شاخصهای آماری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t مقدار	d.f	sig
کنترل	۱۵	۰/۲۳	۳/۸۴	۲/۹۸	۲۸	۰/۰۰۶
آزمایش	۱۵	۵/۹	۶/۳			

با توجه به نتایج جدول ۷ تفاوت معناداری بین گروههای آزمایش و کنترل در واقع بین بودن در انتخاب همسر وجود دارد که مقدار t محاسبه شده ۲/۹۸ با درجات آزادی ۲۸ بیشتر از مقدار t بحرانی ۲/۷۶ می باشد. پس با اطمینان ۹۹٪ می توانیم بگوییم که فرضیه ما مبنی بر مؤثر بودن آموزش مفاهیم لازاروس بر واقع بین بودن فرد در انتخاب همسر تایید می شود ($p < 0/01$) که این مقدار در سطح ($0/01$) معنادار می باشد.

فرضیه ۴- آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر تصحیح افکار غیر منطقی فرد در نحوه ی انتخاب همسر تاثیر دارد.

جدول ۸. افکار غیر منطقی در گروه کنترل و آزمایش

sig	d.f	t مقدار	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	شاخصهای آماری گروهها
۰/۰۳۱	۲۸	۲/۲۷	۲/۲	۱/۱۳	۱۵	کنترل
			۳/۱	۳/۳۳	۱۵	آزمایش

از نتایج جدول ۸ مشاهده می شود که بین دو گروه (کنترل و آزمایش) در اصل افکار غیر منطقی وجود دارد که مقدار t محاسبه شده ۲/۲۷ با درجات آزادی ۲۸ بیشتر از مقدار t بحرانی ۲/۰۴۸ می باشد ($p < ۰/۰۱$) و این مقدار تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار می باشد پس با اطمینان ۹۵٪ می توانیم بگوییم که فرضیه ما مبنی بر مثر بودن آموزش مفاهیم نظریه لازاروس بر اصلاح افکار غیر منطقی افراد در نحوه انتخاب همسر تایید می شود.

بحث و نتیجه گیری

در این بخش تلاش شده تا با تفسیر نتایج معناداری تفاوت میانگین های نمرات دانشجویان دختر گروه آزمایش و کنترل از طریق تجزیه و تحلیل داده های پژوهش به بررسی میزان همخوانی نتایج و تفاوت های احتمالی آن با تحقیقات مشابه انجام شده قبلی بپردازیم.

فرضیه اصلی: نتایج تحقیق نشان دهنده تفاوت معنادار بین دو گروه مورد پژوهش می باشد. یعنی نمرات کل دانشجویان دختری که تحت آموزش قرار گرفته بودند نسبت به گروه کنترل از تفاوت معناداری در سطح آلفای ۱٪ برخوردار است، تفاوت دو گروه در پس آزمون واقعی است و بین میانگین های دو گروه تفاوت معناداری وجود داشته و عمل آزمایش مؤثر بوده است. فرضیه اصلی پژوهش در زمینه تفاوت میانگین های دانشجویان دختر دو گروه آزمایش و کنترل در سطح ۹۹٪ مورد تایید قرار گرفت. این فرضیه با تحقیق اسماعیلی (۱۳۸۳) مبنی بر آموزش مفاهیم هوش هیجانی بر تغییر نگرش نسبت به انتخاب همسر هماهنگی دارد و تحقیق دیگری در این زمینه یافت نشد. ولی با توجه به آزمون های داده شده در کارگاه های تشکیل شده این نتیجه قابل پیش بینی بود. کریمی (۱۳۸۳b) معتقد است که تغییر نگرش از طریق سه الگوی یادگیری انجام می شود: الف- الگوی محرک- پاسخی؛ ب- الگوی شناختی؛ ج- الگوی کارکردی. این نظریه با توجه به مفهوم گزینش تکنیکی که دارد هر سه الگوی فوق را در خود

می‌گیرد و با استفاده از تکنیک‌هایی که از سه الگوی فوق انتخاب شده بود به آموزش دانشجویان دختر مبادرت شده بود، این نتیجه قابل پیش‌بینی بود.

فرضیه اول: آموزش مفاهیم لازاروس بر انعطاف‌پذیری فرد در نحوه انتخاب همسر مؤثر است. جدول نتایج حاصل از بررسی نمرات عامل انعطاف‌پذیری در انتخاب همسر (مقیاس ۱ و ۲ و ۳) دانشجویان دختر قبل از آموزش تفاوت معناداری را نشان می‌دهد t محاسبه شده در سطح ۱٪ از لحاظ آماری معنادار است. بنابراین فرضیه صفر رد می‌گردد و فرض پژوهش مورد قبول واقع می‌شود. یعنی در میان دانشجویانی که تحت آموزش قرار گرفتند، نسبت به دانشجویان دخترتری که تحت آموزش قرار نگرفته بودند میزان انعطاف‌پذیری در انتخاب همسر بالاتر است. نتیجه بدست آمده، با پژوهش اسدپور (۸۵) مبنی بر آموزش مفاهیم هوش هیجانی و تاثیر آن بر انعطاف‌پذیری مطابقت و هماهنگی دارد. این نتیجه از تحقیق قابل پیش‌بینی بود. همانطوریکه قبلاً اشاره شد با توجه به آموزش‌هایی که داده شده بود و حساسیت آموزی با استفاده از مفهوم خود افتراق یاون و نظریات شناختی الیس و بک و گلاسر تشکیل شده بود نتیجه این تحقیق قابل پیش‌بینی بود.

فرضیه دوم: آموزش مفاهیم لازاروس بر احساس امنیت در فرایند انتخاب همسر (مقیاس‌های ۴ و ۵ و ۷) دانشجویان پیش و پس از آموزش، تفاوت معناداری را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه t محاسبه شده در سطح ۱٪ در مقیاس‌های پرسشنامه نحوه‌ی نگرش به انتخاب همسر از لحاظ آماری معنادار است، بنابراین فرضیه صفر رد می‌گردد و فرض پژوهش مورد قبول واقع می‌شود. یعنی در میان دانشجویان دخترتری که تحت آموزش قرار گرفته بودند، نسبت به گروه کنترل احساس امنیت در فرایند انتخاب همسر افزایش یافته است. نتیجه بدست آمده با پژوهش اسدپور (۸۵) مبنی بر آموزش مفاهیم هوش هیجانی و تاثیر آن بر احساس امنیت فرد مطابقت و هماهنگی دارد. نتیجه این فرضیه قابل پیش‌بینی بود چون یکی از کاربردهای نظریه لازاروس برای کاهش اضطراب و استرس است. جان بزرگی و نوری (۱۳۷۸) تاثیر این شیوه درمانگری را با استفاده از گروه گواه بر اضطراب و تنیدگی بررسی کرده‌اند. بررسی‌های این دو محقق نشان می‌دهد که تحت درمانگری چند بعدی عوامل اضطرابی شخصیت تغییر می‌کنند، حرمت خود افزایش می‌یابد، تنش عصبی کم می‌شود و فرد تعریف روشن‌تری از خود در زندگی می‌یابد (جان بزرگی و نوری، ۱۳۷۸). در این کلاس‌های آموزشی پژوهشگر از نظریه لازاروس و نظریه الیس برای احساس امنیت و رفع اضطراب استفاده کرده است چون ازدواج با خود استرس‌زایی

به همراه دارد و دلیلش هم این است که ارگانیزم انسانی باید با موقعیت تازه ای سازگاری پیدا کند. همچنان که می دانیم موقعیت های تازه قابل پیش بینی نیستند در نتیجه باعث اضطراب می شوند (شولتز و شولتز؛ ۲۰۰۵). در نتیجه پژوهشگر برای رفع این استرس از مفاهیم ایس و لازاروس استفاده کرده است. و با توجه به آموزش های داده شده این نتیجه قابل پیش بینی بود.

فرضیه سوم: آموزش مفاهیم لازاروس بر واقع بین بودن فرد در نحوه ی انتخاب همسر موثر است. جدول نتایج حاصل از بررسی نمرات عامل واقع بینی در فرایند انتخاب همسر (مقیاس های ۶ تا ۹) دانشجویان دختر پیش و پس از آموزش تفاوت معناداری را نشان می دهد. میانگین نمرات عامل واقع بینی در فرایند انتخاب همسر در میان دانشجویانی که تحت آموزش قرار گرفته بودند به صورت معناداری بالاتر از گروهی بود که آموزش دریافت نکرده بودند. بنابراین فرضیه پژوهشی ما تایید می گردد و با ۹۹٪ اطمینان می توانیم بگوییم که آموزش مفاهیم لازاروس بر عامل واقع بینی در فرایند انتخاب همسر مؤثر بوده است. نتیجه بدست آمده با پژوهش اسدپور (۸۵) مبنی بر آموزش مفاهیم هوش هیجانی و تاثیر آن بر واقع بینی فرد مطابقت و هماهنگی دارد. هر چند تحقیقات زیادی در زمینه این فرضیه انجام نگرفته است و پژوهشگر به استثنای تحقیق اسدپور، تحقیق دیگری در این زمینه مشاهده نکرده ولی با توجه به آموزش های داده شده و استفاده از مفاهیم گلاسر، اریک برن و فروید و لازاروس در کلاسهای آموزشی این نتیجه قابل پیش بینی بود. و لازاروس خود بر این واقع بینی اهمیت می دهد و معتقد است که بیشتر مردم ادعا می کنند ازدواج رابطه ای است که در آن اصول دوستی در انتها درجه خود قرار دارد و صمیمیت بیش از اندازه است. به نظر می رسد، ساختار ازدواج با دوستی همپوشی دارد اما مشابه آن نیست. بسیاری از دوستی ها ی قبل از ازدواج و خارج از چارچوب زناشویی بلافاصله بعد از جشن ازدواج منجر به غم و اندوه می شوند (پاینز، ۱۳۸۳). ساختار ازدواج شامل مجموعه ای از حالات، نقش ها و انتظاراتی است که موانعی را برای دوستی خالصانه ایجاد می کنند. اساسا ازدواج مشارکت صمیمی است در حالی که دوستی صمیمیت مشترک است دوستان معمولاً انتظار ندارند زیر یک سقف زندگی کنند. صمیمیت مشترک آنها شدید است نه این که گسترده باشد (لازاروس، ۱۳۸۳).

فرضیه چهارم: آموزش مفاهیم لازاروس بر افکار غیر منطقی افراد در نحوه ی انتخاب همسر تاثیر دارد. جدول نتایج حاصل از بررسی نمرات عامل افکار غیر منطقی در فرایند انتخاب همسر (مقیاس ۸ و ۱۰) دانشجویان دختر پیش و پس از آموزش تفاوت معناداری را نشان می دهد. میانگین نمرات عامل تصحیح

افکار غیر منطقی فرد، در فرآیند انتخاب همسر در میان دانشجویانی که تحت آموزش قرار گرفته بودند به صورت معناداری بالاتر از گروهی بود که آموزش را دریافت نکرده بودند بنابراین فرضیه ی پژوهشی ما تایید می گردد و با ۹۵٪ اطمینان می توانیم بگوییم که آموزش مفاهیم لازاروس بر تصحیح افکار غیر منطقی افراد در فرآیند انتخاب همسر مؤثر است. تحقیقی که دقیقا با این فرضیه مطابقت داشته باشد یافت نشد ولی با توجه به آموزش های داده شده بر اساس نظریه های بک، ایس و لازاروس، انتظار می رفت که چنین نتیجه ای بدست بیاید به طوریکه آموزش ها باعث اصلاح افکار غیر منطقی افراد نسبت به ازدواج بشود.

یکی دیگر از محدودیتهای این پژوهش مربوط به نمونه گیری بود که بصورت تصادفی در دسترس بود و این تا اندازه ای تعمیم داده ها را کاهش می دهد. محدودیت دیگر پژوهش جامعه آماری آن است. از آنجا که پژوهش بر روی دختران انجام شده است و همچنین جامعه آماری ما یک جامعه تحصیلکرده و دانشگاهی بوده است نتایج آن از نظر متغیرهای جنسیت و تحصیلات غیر قابل تعمیم است.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر فقط بر روی دانشجویان دختر صورت گرفته پیشنهاد می شود که پژوهش حاضر بر روی زوج هایی که قصد ازدواج دارند نیز صورت گرفته و نتایج آن مورد بررسی قرار بگیرد. همچنین برای رفع نقص هایی که در بخش محدودیتها به آن اشاره گردید پیشنهاد می شود که پژوهش در بین پسران (دانشگاهی و غیر دانشگاهی) و یا دختران (غیر دانشگاهی) هم انجام گیرد. همچنین پیشنهاد می شود که پژوهش حاضر بر روی دانش آموزان دختر در دبیرستان انجام شود چون تعداد زیادی از دانش آموزان ما وارد بازار کار شده یا قبل از ورود به دانشگاه ازدواج می کنند بهتراست که از این نوع تحقیقات و آموزش ها بیشتر در آموزش و پرورش صورت گیرد.

به طور کلی می توان گفت که نتایج این پژوهش بر تفکرات آموزش قبل از ازدواج و نقش این آموزش ها بر تغییر نگرش افراد (زن و مرد) بر نحوه انتخاب همسر در امر ازدواج، صحه می گذارد. غیر از اینکه نتیجه ملموس آن بر نقش آموزش نظریه لازاروس در اصلاح نگرش ها تاکید می کند، نتیجه کلی تر آن پی بردن به اثرات آموزش های قبل از ازدواج بر اصلاح دیدگاههای زوجین در خصوص مسائل گوناگون زندگی مشترک است.

تشکر و قدردانی:

نویسندگان بر خود لازم می دانند از تلاش ها و مشارکت دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه علامه و خانم روژین رحمت پناه تشکر کنند.

منابع

احمدی، خدابخش؛ آشتیانی، علی؛ و اعتمادی، احمد (۱۳۸۳). بررسی تأثیر مداخله‌ای حل مشکل خانوادگی بر کاهش نارضایت زوجین. *مجله روانشناسی* ۴(۳۲)، ۴۷-۶۴.

اسدیپور، اسماعیل (۱۳۸۵). *اثربخشی آموزش مولفه های هوش هیجانی از طریق روش درون فردی جذب و انطباق بر ارتقاء سلامت روانی دانشجویان*، پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت معلم تهران.

اسماعیلی، معصومه (۱۳۸۳). *بررسی اثربخشی آموزش مولفه های هوش هیجانی بر افزایش سلامت روان*، پایان نامه دکتری، دانشکده روان شناسی دانشگاه علامه طباطبایی.

اشترویه، ولفگانگ و همکاران (۱۳۸۳). *روان شناسی اجتماعی از منظر اروپاییان*، ترجمه جواد اژه ای و همکاران، تهران: نشر سمپاد.

آذربایجانی، مسعود و همکاران (۱۳۸۲). *روان شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی*، تهران: انتشارات سمت.

بارکر، فیلیپ (۱۳۸۲). *خانواده درمانی پایه*، ترجمه دهقانی و دهقانی، تهران: انتشارات رشد

براتی، زهره (۱۳۸۵). *اثربخشی آگاه شدن زوجین از رابطه ی ویژگی های خانواده اصلی و خانواده فعلی شان بر افزایش رضایت زناشویی آنها*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.

برنشتاین و برنشتاین (۱۳۸۲) *زناشویی درمانی*، ترجمه حمیدرضا سهرابی، تهران: انتشارات رسا

بوهنر، جرال و همکاران (۱۳۸۶). *نگرش و تغییر آن*، ترجمه منیژه صادقی، تهران: نشر ساوالان

بهنام، جمشید (۱۳۸۴). *تحولات خانواده*، ترجمه محمد جعفر پوینده؛ تهران: نشر ماهی

پانیز، آیالامالاج (۱۳۸۳) *دلزدگی از روابط زناشویی*، ترجمه حبیب گوهری رادو کامران افشار، تهران: انتشارات رادمهر.

پوراابراهیم، تقی (۱۳۸۵). **بررسی و مقایسه اثربخشی متون درمانی لازاروس و معنا درمانی بر کاهش افسردگی در سالمندان**، رساله دکتری، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.

جان بزرگی و نوری، مسعود و ناهید (۱۳۸۲). **اضطراب و تنیدگی**، تهران: انتشارات سمت

جعفری، فروغ (۱۳۸۴). **اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی پیش از ازدواج بر افزایش رضایت زناشویی زوجین پس از ازدواج**، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی.

خمسه، اکرم (۱۳۸۲). **آموزش قبل از ازدواج**، تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء، پژوهشکده زنان

دلاور، علی (۱۳۸۰). **مبانی نظری و عملی پژوهش**، علی دلاور، تهران: انتشارات رشد

دهقانی، اکرم (۱۳۸۳). **بررسی تاثیر آموزش مهارت های جنسی بر تغییر نگرش جنسی زوجین در شرف ازدواج**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی

شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۸۲)، **مقدمات راهنمایی و مشاوره**، تهران: انتشارات پیام نور

شولتز، دوان پی و شولتز، سیدنی، الن (۲۰۰۵). **نظریه های شخصیت**. ترجمه: یحیی سید محمدی (۱۳۸۷) چاپ ۱۲ ویراست ۸، تهران: ویرایش.

فرامرزی، عالیه، اسمعیلی، معصومه و فرحبخش، کیومرث (۱۳۸۵). **آموزش درک متقابل ماهیت جنسیتی و تغییر نگرش دانشجویان دختر (۱۸-۲۴ ساله) نسبت به نحوه انتخاب همسر**، تازه ها و پژوهشهای مشاوره، ۵ (۲۰)، ۳۲-۴۶.

فرامرزی، عالیه (۱۳۸۵). **بررسی اثر بخش آموزشی افکار منطق و آموزش درک متقابل ماهیت جنسی بر تغییر نگرش دختران (۱۸ الی ۲۴ ساله) نسبت به نحوه انتخاب همسر**، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.

کریمی، یوسف (۱۳۸۳a). **روان‌شناسی اجتماعی**، تهران: نشر ویرایش

کریمی، یوسف (۱۳۸۳b). **نگرش و تغییر نگرش**، تهران: نشر ویرایش

کوری، جرالده (۱۳۸۵). *هنر مشاوره تلفیقی*، ترجمه دکتر احمداعتمادی و هاشمی آذر، تهران: انتشارات فراروان.

گلاسر، ویلیام و کارلین (۱۳۸۴). *ازدواج بدون شکست*، ترجمه خوش نیت و برازنده، تهران: انتشارات محقق

گلدنبرگ، ابرنه و گلدنبرگ، هربرت (۱۳۸۲)، *خانواده درمانی*، ترجمه حسین شاهی برواتی و همکاران، تهران: انتشارات نشر روان.

لازاروس، آرنولد آ (۱۳۸۳) *روان درمانی التقاطی*، ترجمه دکتر حسن توزنده جانی و همکاران. تهران: انتشارات سروش

لازاروس، آرنولد و همکاران (۱۳۸۵). *این چهل فکر رسمی را کنار بگذارید*، ترجمه مهرداد فیروز بخت، تهران: انتشارات رسا

میرمحمد صادقی، مهدی (۱۳۸۳). *درباره ازدواج*، تهران: انتشارات سازمان بهزیستی

ویسی، سعدی (۱۳۸۵). *بررسی تاثیر ایماگو درمانی بر تعارضات زناشویی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی دانشگاه علامه طباطبایی.

یوسفی، رحیم و همکاران (۱۳۹۰). *مقایسه اثربخشی دو مداخله آموزش گروهی طرح واره محور و سبک زندگی محور در ارتقاء سطح بینش شناختی زوجین دارای نارضایتی زناشویی*، فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، ۲(۱)، ۱۳۹-۱۶۱.

یوسفی، ناصر (۱۳۹۰). *بررسی شاخص های روان سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشتن (DSI-2)*، فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، ۱(۱)، ۱۹-۳۹.

Amy Peak and Karen L.Harris (2002). *Yong Adult's Attitudes toward multiple roles planning the influence of gender career Traditionalism, and marriage plans. Tourna Vocational behavior , 405421 (2002)*

Brunstein, J. C.; Dangelmeyer, G. & Schultheiss, O. C. (1996). *Personal goals and social support in close relationships: Effects on*

relationship mood and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1006-1019.

Crocker J (2002) The costs of seeking self-esteem. *Journal of social issues*. 58(3), 597-615.

Crocker, J. (2002) The costs of seeking self-esteem. *Journal of social issues*, 58(3), 597-615.

Crocker, J., Karpinski, A., Quinn, D. M. & Chase, S. K. (2003). When grades determine self-worth consequences of contingent self-worth for male and female engineering and psychology majors .*Journal of Personality and Social Psychology*, 85(3), 507-516.

El-Gibaly. (2003). Gender- role Attitude among Egyptian Adolescents. Barbaras. Mensch is senior Associate, Policy Research Division, Population council, New York.

Farigal F.Fikres, Junaid A.Razzak and Jill durocher.(2005) Attitudes of Pakistani men to domestic violence : A study from Karachi , Pakistan 2005 *WPMH* . Published by Elsevier Ireland ltd Barbaras. Mensch Barbara L.Ibrahim susan M.lee and omaima.

Gurman, A, S. (2009). *Clinical Handbook of Couple Therapy*. The Guilford Press. New York.

Kaplan, M. & Maddux, j.E. (2002). Goals and Marital Satisfaction: Perceived Support for Personal and Collective Efficacy for Collective Goals. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21(2), 157-164.

Kelleher, Toam (1999). Literature Review on the Effectiveness of marriage Education Librarian family in formation center Australian Institute of family studies.

Larson, J. H. (1992). "You're my one and only": Premarital counseling for unrealistic beliefs about mate selection. *American Journal of Family Therapy*, 20, 242–253.

MariaM . Talbot. (1998). Older Widows Aptitudes towards men and remarriage. *Journal of Aging students* , 12, 4, 429-449

Rachel wiesel and alean al-kerenawi. (1999). *Attitude towards Marriage and Marital Quality: A comparison Among Israeli Arabs Differentiated by Religion*. Department of social work. Ben Gurion University of the nceev.

Sinha, P. & Mukerjee, N. (1991). Marital adjustment and space orientation. *Journal of social psychology*, 130, 633-639.